

Βρυξέλλες, 22 Νοεμβρίου 2018
(OR. en)

12956/18

**Διοργανικός φάκελος:
2008/0140(CNS)**

**SOC 600
ANTIDISCRIM 23
MI 695
JAI 981
FREMP 165**

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Αποστολέας: Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου

Αποδέκτης: Αντιπροσωπίες

αριθ. προηγ. εγγρ.: 12955/18

Αριθ. εγγρ. Επιτρ.: 11531/08 - COM(2008) 426 final

Θέμα: Πρόταση οδηγίας του Συμβουλίου για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των προσώπων ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού

Επισυνάπτεται για τις αντιπροσωπίες το ενοποιημένο κείμενο της οδηγίας, στο οποίο αποτυπώνεται η κατάσταση ως έχει σήμερα. Το παρόν έγγραφο παρέχεται για διευκόλυνση και με την επιφύλαξη των θέσεων των αντιπροσωπιών όπως διατυπώθηκαν κατά τις συζητήσεις.

Σημειώνεται ότι το κείμενο στο παράρτημα είναι το ίδιο με αυτό του εγγρ. 12955/18, αλλά οι υποσημειώσεις στις οποίες περιέχονται οι θέσεις των αντιπροσωπιών έχουν αφαιρεθεί.

Πρόταση

ΟΔΗΓΙΑΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης των προσώπων ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού

ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,

Έχοντας υπόψη τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ιδίως το άρθρο 19 παράγραφος 1,

Έχοντας υπόψη την πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής¹,

Έχοντας υπόψη την έγκριση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου²,

Εκτιμώντας τα ακόλουθα:

- (1) Σύμφωνα με το άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), η Ευρωπαϊκή Ένωση θεμελιώνεται στις αξίες του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, του κράτους δικαίου και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, περιλαμβανομένων των δικαιωμάτων των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες, αξίες κοινές για όλα τα κράτη μέλη. Σύμφωνα με το άρθρο 6 της ΣΕΕ, η Ένωση αναγνωρίζει τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις αρχές που διακηρύσσονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με το ίδιο άρθρο, τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και όπως απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, αποτελούν γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης.

¹ EE C της , σ. .

² EE C της , σ. .

- (2) Το δικαίωμα της ισονομίας και της προστασίας έναντι των διακρίσεων για όλους αποτελεί οικουμενικό δικαίωμα που αναγνωρίζεται από την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων κατά των γυναικών, τη Διεθνή Σύμβαση για την κατάργηση πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων, τα Σύμφωνα των Ηνωμένων Εθνών για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα, τη Σύμβαση του ΟΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και τον Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Χάρτη, στα οποία [όλα] τα κράτη μέλη είναι συμβαλλόμενα μέρη. Η παρούσα οδηγία, ειδικότερα οι διατάξεις περί προσβασιμότητας και εύλογης προσαρμογής, σέβεται τις θεμελιώδεις αρχές που αναγνωρίζονται στη Σύμβαση του ΟΗΕ για την Προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς.
- (2α) Από τις 23 Δεκεμβρίου 2010 η ΕΕ είναι μέρος της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες. Οι διατάξεις της σύμβασης αυτής αποτελούν, σύμφωνα με το άρθρο 216 παράγραφος 2 της ΣΛΕΕ, αναπόσπαστο τμήμα της έννομης τάξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και, συνεπώς, η ενωσιακή νομοθεσία πρέπει να ερμηνεύεται με τρόπο που να συνάδει με την εν λόγω σύμβαση. Ειδικότερα, η σύμβαση περιλαμβάνει στο άρθρο 2 την άρνηση εύλογης προσαρμογής στον ορισμό των διακρίσεων. Στην ανακοίνωσή της με τίτλο «Ευρωπαϊκή στρατηγική για την αναπηρία 2010-2020: Ανανέωση της δέσμευσης για μια Ευρώπη χωρίς εμπόδια»³, η Επιτροπή ζήτησε συνοχή ώστε να εφαρμοστεί αποτελεσματικά η σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών σε ολόκληρη την ΕΕ και όρισε την προσβασιμότητα ως έναν από τους οκτώ τομείς δράσης.
- 3) Η παρούσα οδηγία σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τηρεί τις θεμελιώδεις αρχές που αναγνωρίζονται ιδίως στον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο άρθρο 10 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγνωρίζεται το δικαίωμα στην ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας. Το άρθρο 21 απαγορεύει τις διακρίσεις, συμπεριλαμβανομένων των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Το δε άρθρο 26 αναγνωρίζει το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να επωφελούνται μέτρων που έχουν σχεδιαστεί για να εξασφαλίζεται η αυτονομία τους.

³ COM(2010) 636.

- (4) Το ευρωπαϊκό έτος ατόμων με αναπηρία (2003), το ευρωπαϊκό έτος ίσων ευκαιριών για όλους (2007), το ευρωπαϊκό έτος διαπολιτισμικού διαλόγου (2008) και το ευρωπαϊκό έτος ενεργού γήρανσης και αλληλεγγύης μεταξύ των γενεών (2012) ανέδειξαν τη συνεχιζόμενη ύπαρξη διακρίσεων, αλλά και τα οφέλη της πολυμορφίας.
- (5) Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που πραγματοποιήθηκε στις Βρυξέλλες στις 14 Δεκεμβρίου 2007 κάλεσε τα κράτη μέλη να εντείνουν τις προσπάθειές τους για την πρόληψη και την καταπολέμηση των διακρίσεων εντός και εκτός της αγοράς εργασίας⁴.
- (5α) Το Συμβούλιο, στις 21 Φεβρουαρίου 2011, επιβεβαίωσε την ισχυρή προσήλωσή του στην άνευ διακρίσεων προώθηση και προστασία της ελευθερίας της θρησκείας και των πεποιθήσεων⁵. το Συμβούλιο και οι αντιπρόσωποι των κυβερνήσεων των κρατών μελών κάλεσαν τα κράτη μέλη και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στις 17 Ιουνίου 2011, να εξακολουθήσουν να καταπολεμούν τις διακρίσεις εις βάρος ατόμων με αναπηρίες και να επανεξετάσουν το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο⁶ και, στις 16 Ιουνίου 2016, το Συμβούλιο κάλεσε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να προωθήσει τα μέτρα που αναφέρονται στον κατάλογο δράσεων για την προαγωγή της ισότητας των ΛΟΑΔΜ⁷.
- (6) Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει ζητήσει να επεκταθεί η προστασία έναντι των διακρίσεων στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης με το ψήφισμά του της 20ής Μαΐου 2008 σχετικά με την πρόοδο που έχει επιτευχθεί όσον αφορά την ισότητα ευκαιριών και την εξάλειψη των διακρίσεων στην ΕΕ (μεταφορά στο εθνικό δίκαιο των οδηγιών 2000/43/ΕΚ και 2000/78/ΕΚ) (2007/2202(INI))⁸ και με το ψήφισμά του της 8ης Σεπτεμβρίου 2015 σχετικά με την κατάσταση των θεμελιωδών δικαιωμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (2013-2014) (2014/2254(INI)).⁹

⁴ Συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου των Βρυξελλών της 14ης Δεκεμβρίου 2007, σημείο 50.

⁵ Συμπεράσματα του Συμβουλίου της 21ης Φεβρουαρίου 2011 για τη μισαλλοδοξία, τις διακρίσεις και τη βία με βάση τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις (έγγρ. 6485/17).

⁶ Συμπεράσματα του Συμβουλίου της 17ης Ιουνίου 2011 με τίτλο «Στήριξη της εφαρμογής της ευρωπαϊκής στρατηγικής για τα άτομα με αναπηρία 2010-2020». (Εγγρ. 11843/11.)

⁷ Συμπεράσματα του Συμβουλίου, της 16 Ιουνίου 2016, με τίτλο «Απάντηση στον κατάλογο δράσεων της Επιτροπής για την προαγωγή της ισότητας των ΛΟΑΔΜ», σημείο 8. (Εγγρ. 9948/16.)

⁸ EE C279 E/23, 19.11.2009.

⁹ EE C316/2, 22.09.2017.

- (7) Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην ανακοίνωσή της με τίτλο «Ανανεωμένη κοινωνική ατζέντα: Ευκαιρίες, πρόσβαση και αλληλεγγύη στην Ευρώπη του 21ου αιώνα»¹⁰, δήλωσε ότι στις κοινωνίες στις οποίες κάθε άτομο θεωρείται ισότιμο με τα υπόλοιπα κανένα τεχνητό εμπόδιο ή διάκριση οποιασδήποτε μορφής δεν θα πρέπει να εμποδίζει τα άτομα από την αξιοποίηση αυτών των ευκαιριών. Οι διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού μπορούν να υπονομεύσουν την επίτευξη των στόχων της Ένωσης ως ορίζονται στις Συνθήκες, ειδικότερα δε την επίτευξη υψηλού επιπέδου απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, την άνοδο του βιοτικού επιπέδου, την ποιότητα της ζωής, την οικονομική και κοινωνική συνοχή και την αλληλεγγύη. Ενδέχεται επίσης να υπονομεύσουν τον στόχο της κατάργησης των εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, αγαθών και υπηρεσιών μεταξύ κρατών μελών. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπογράμμισε περαιτέρω και ανανέωσε τη δέσμευσή της να καταπολεμήσει τις διακρίσεις και να προωθήσει τις ίσες ευκαιρίες στην ανακοίνωσή της με τίτλο «Καταπολέμηση των διακρίσεων και ίσες ευκαιρίες: ανανεωμένη δέσμευση»¹¹ και στη σύστασή της με τίτλο «Δημιουργία ενός ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων»¹².

¹⁰ COM (2008) 412.

¹¹ COM (2008) 420.

¹² C(2017) 2600.

- (8) Η ισχύουσα νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης περιλαμβάνει τρεις νομικές πράξεις που βασίζονται στο άρθρο 13 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, το οποίο έχει αντικατασταθεί από το άρθρο 19 της ΣΛΕΕ. Αυτές είναι: η οδηγία 2000/43/EK¹³, η οδηγία 2000/78/EK¹⁴ και η οδηγία 2004/113/EK¹⁵, οι οποίες έχουν ως σκοπό την πρόληψη και την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας και γενετήσιου προσανατολισμού. Οι πράξεις αυτές έχουν αποδείξει την αξία της νομοθεσίας για την καταπολέμηση των διακρίσεων. Ειδικότερα, η οδηγία 2000/78/EK θεσπίζει γενικό πλαίσιο για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας και γενετήσιου προσανατολισμού. Ωστόσο, πέραν του τομέα της απασχόλησης, ο βαθμός και η μορφή της προστασίας από τις διακρίσεις για τους παραπάνω λόγους διαφέρουν μεταξύ των κρατών μελών. Η οδηγία 2000/43/EK προστατεύει τα πρόσωπα από τις διακρίσεις λόγω της φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής τους όσον αφορά την πρόσβαση και την παροχή αγαθών και υπηρεσιών, την κοινωνική προστασία, καθώς και την εκπαίδευση, ενώ η οδηγία 2004/113/EK παρέχει προστασία από τις διακρίσεις λόγω φύλου στην πρόσβαση και την παροχή αγαθών και υπηρεσιών, με εξαίρεση το περιεχόμενο των μέσων μαζικής ενημέρωσης και της διαφήμισης καθώς και την εκπαίδευση.
- (9) Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι, συνεπώς, σε σχέση με τους λόγους που καλύπτει, να επεκτείνει το βαθμό και τη μορφή προστασίας από τις διακρίσεις πέρα από τους τομείς της απασχόλησης στους συγκεκριμένους τομείς που διαλαμβάνει το άρθρο 3 της οδηγίας. Έτσι, η νομοθεσία της Ένωσης θα πρέπει να απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού σε μια σειρά τομέων πέραν της αγοράς εργασίας, όπως είναι η πρόσβαση στην κοινωνική προστασία, η πρόσβαση στην εκπαίδευση, καθώς και η πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και η παροχή αυτών, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης. Ως υπηρεσίες εκλαμβάνονται εκείνες που εμπίπτουν στο άρθρο 57 της ΣΛΕΕ.

¹³ Οδηγία 2000/43/EK του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής (ΕΕ L 180 της 19.7.2000, σ. 22).

¹⁴ Οδηγία 2000/78/EK του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία (ΕΕ L 303 της 2.12.2000, σ. 16).

¹⁵ Οδηγία 2004/113/EK του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2004, για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες και την παροχή αυτών (ΕΕ L 373 της 21.12.2004, σ. 37).

- (10) Η οδηγία 2000/78/EK απαγορεύει τις διακρίσεις ως προς την πρόσβαση στην επαγγελματική κατάρτιση· είναι αναγκαίο να συμπληρωθεί αυτή η προστασία με επέκταση της απαγόρευσης των διακρίσεων στην εκπαίδευση που δεν θεωρείται επαγγελματική κατάρτιση.
- (11)
- (12) Οι διακρίσεις θεωρείται ότι περιλαμβάνουν τις άμεσες διακρίσεις, τις έμμεσες διακρίσεις, την παρενόχληση, την εντολή για διάκριση και την άρνηση εύλογης προσαρμογής για άτομα με αναπηρία. Επίσης θεωρείται ότι διακρίσεις γίνονται για πολλαπλούς λόγους, καθώς και με βάση εικασίες για τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, την αναπηρία, την ηλικία ή τον γενετήσιο προσανατολισμό ενός προσώπου. Διάκριση με βάση εικασίες συμβαίνει όταν ένα πρόσωπο τυγχάνει λιγότερο ευνοϊκής μεταχείρισης ή υφίσταται παρενόχληση λόγω της θρησκείας ή των πεποιθήσεων, της αναπηρίας, της ηλικίας ή του γενετήσιου προσανατολισμού που εικάζεται ότι έχει. Είναι άνευ σημασίας εάν η εικασία αυτή ευσταθεί ή όχι σε σχέση με το συγκεκριμένο πρόσωπο.
- (12α) Οι διακρίσεις θεωρείται επίσης ότι περιλαμβάνουν τις διακρίσεις ένεκα συσχετισμού με λόγους διακρίσεων, όπως επιβεβαιώθηκε από το Δικαστήριο στην υπόθεση C-303/06¹⁶ και την υπόθεση C-83/14.¹⁷ Τέτοιου είδους διάκριση συντρέχει μεταξύ άλλων όταν ένα πρόσωπο τυγχάνει λιγότερο ευνοϊκής μεταχείρισης ή υφίσταται παρενόχληση λόγω μιας σχέσης που αυτό το πρόσωπο έχει, ή που εικάζεται ότι έχει, με πρόσωπα που έχουν συγκεκριμένη θρησκεία ή πεποιθήσεις, αναπηρία, ηλικία ή γενετήσιο προσανατολισμό, ή με οργανώσεις που έχουν ως αποστολή την προώθηση των δικαιωμάτων τέτοιων προσώπων. Ως εκ τούτου, ενδείκνυται να προβλέπεται ρητώς η προστασία από τέτοια διάκριση στην παρούσα οδηγία.
- (12αβ) Ως πολλαπλές διακρίσεις θεωρούνται οι διακρίσεις οποιασδήποτε μορφής που γίνονται με βάση οποιονδήποτε συνδυασμό δύο ή περισσότερων από τους ακόλουθους λόγους, συμπεριλαμβανομένων των περιπτώσεων όπου χωριστά οι λόγοι αυτοί δεν θα εισήγαγαν διακρίσεις σε βάρος του ενδιαφερόμενου προσώπου: θρησκεία ή πεποιθήσεις, αναπηρία, ηλικία ή γενετήσιος προσανατολισμός. Οι πολλαπλές διακρίσεις πρέπει να αναγνωρίζονται ώστε να αποτυπώνεται η πολύπλοκη πραγματικότητα των υποθέσεων διακρίσεων, καθώς και να αυξηθεί η προστασία των θυμάτων.

¹⁶ Υπόθεση C-303/06, Coleman κατά Attridge, απόφαση της 17ης Ιουλίου 2008.

¹⁷ Υπόθεση C-83/14, CHEZ Razpredelenie (Nikolova), απόφαση της 16ης Ιουλίου 2015.

- (12β) Η παρενόχληση προσκρούει στην αρχή της ίσης μεταχείρισης, καθώς τα πρόσωπα που την υφίστανται δεν έχουν τη δυνατότητα να απολαύουν πρόσβασης στην κοινωνική προστασία, την εκπαίδευση, τα αγαθά και τις υπηρεσίες σε ισότιμη βάση με τα λοιπά πρόσωπα. Η παρενόχληση μπορεί να λάβει διάφορες μορφές, συμπεριλαμβανομένων των ανεπιθύμητων λεκτικών, σωματικών ή άλλων μη λεκτικών συμπεριφορών. Η συμπεριφορά αυτή μπορεί να θεωρηθεί παρενόχληση κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας όταν είναι είτε επαναλαμβανόμενη είτε τόσο σοβαρής φύσης που έχει σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος.
- (13) Κατά την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, σκοπός της Ένωσης θα πρέπει να είναι, σύμφωνα με το άρθρο 8 της ΣΛΕΕ, η εξάλειψη των διακρίσεων και η προαγωγή της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών, ιδίως διότι οι γυναίκες είναι συχνά θύματα πολλαπλών διακρίσεων.
- Κατά την κατάρτιση ή την αναθεώρηση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των απαραίτητων για τη συμμόρφωση προς την παρούσα οδηγία, τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τη διαφορά των επιπτώσεων σε άνδρες και γυναίκες.
- (14) Η αξιολόγηση των πραγματικών περιστατικών από τα οποία μπορεί να τεκμαίρεται η άσκηση άμεσων ή έμμεσων διακρίσεων θα πρέπει να παραμείνει αρμοδιότητα των εθνικών δικαστικών ή άλλων αρμόδιων φορέων σύμφωνα με τους κανόνες της εθνικής νομοθεσίας ή πρακτικής. Οι κανόνες αυτοί είναι δυνατόν να προβλέπουν, ειδικότερα, ότι οι έμμεσες διακρίσεις αποδεικνύονται με κάθε αποδεικτικό μέσο και συν τοις άλλοις βάσει στατιστικών και/ή επιστημονικών στοιχείων.
- (14α) Η διαφορετική μεταχείριση σε σχέση με την ηλικία μπορεί να επιτρέπεται υπό συγκεκριμένες συνθήκες, εφόσον δικαιολογείται αντικειμενικά από θεμιτό σκοπό και εφόσον τα μέσα επίτευξης αυτού του σκοπού είναι πρόσφορα και αναγκαία. Στο πλαίσιο αυτό, η προαγωγή της οικονομικής, πολιτιστικής ή κοινωνικής ενσωμάτωσης ατόμων που ανήκουν σε συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες θα πρέπει να θεωρείται θεμιτός σκοπός. Τα μέσα για την επίτευξη του σκοπού αυτού, όπως η προσφορά ευνοϊκότερων όρων πρόσβασης σε άτομα που ανήκουν σε συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες, θα πρέπει να είναι κατάλληλα και αναγκαία. Ως εκ τούτου, μέτρα σχετικά με την ηλικία που προσφέρουν σε άτομα μιας συγκεκριμένης ηλικίας όρους ευνοϊκότερους από εκείνους που διατίθενται σε άλλους, όπως δωρεάν ή μειωμένες τιμές για τη χρήση δημόσιων μεταφορών, είσοδο σε μουσεία ή χρήση αθλητικών εγκαταστάσεων, θεωρούνται συμβατά με την αρχή της μη διακριτικής μεταχείρισης και δεν συνιστούν δυσμενή διάκριση.

- (15) Στην παροχή ασφαλιστικών, τραπεζικών και άλλων χρηματοοικονομικών υπηρεσιών χρησιμοποιούνται παράγοντες κινδύνου που σχετίζονται με την ηλικία, προκειμένου να εκτιμηθεί ο ατομικός κίνδυνος και να καθορισθούν τα ασφάλιστρα και οι παροχές. Σε ορισμένες χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, η κατάσταση ατόμων διαφορετικής ηλικίας δεν προσφέρεται για σύγκριση προκειμένου για την εκτίμηση κινδύνων. Ως εκ τούτου, οι κατ' αναλογία διαφορές στη μεταχείριση λόγω ηλικίας δεν συνιστούν διάκριση αν η ηλικία του ατόμου αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στην εκτίμηση του κινδύνου για τη συγκεκριμένη υπηρεσία και αν η εν λόγω εκτίμηση βασίζεται σε αναλογιστικές αρχές και σε συναφή και αξιόπιστα στατιστικά δεδομένα. Στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, τα όρια ηλικίας και οι ηλικιακές κατηγορίες μπορούν να συνεπάγονται κατ' αναλογία διαφορές στη μεταχείριση βάσει της ηλικίας, εφόσον ορίζονται με λογικό τρόπο.
- (15α) Στην παροχή ασφαλιστικών, τραπεζικών και άλλων χρηματοοικονομικών υπηρεσιών χρησιμοποιούνται παράγοντες κινδύνου που σχετίζονται με την αναπηρία, και ιδιαίτερα με την κατάσταση της υγείας ως υποβάθρου της αναπηρίας, προκειμένου να εκτιμηθεί ο ατομικός κίνδυνος και να καθορισθούν τα ασφάλιστρα και οι παροχές. Σε ορισμένες χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και προκειμένου για την εκτίμηση κινδύνου, η κατάσταση των ατόμων με αναπηρία δεν είναι συγκρίσιμη με αυτή των ατόμων που δεν παρουσιάζουν τέτοια αναπηρία. Ως εκ τούτου, οι κατ' αναλογία διαφορές στη μεταχείριση για λόγους αναπηρίας δεν συνιστούν διάκριση όταν η κατάσταση της υγείας του ενδιαφερομένου είναι καθοριστικός και γνήσιος παράγων κατά την εκτίμηση του κινδύνου για τη συγκεκριμένη υπηρεσία και όταν η εν λόγω εκτίμηση βασίζεται σε αναλογιστικές αρχές και σε συναφή και αξιόπιστα στατιστικά δεδομένα ή σε συναφείς και αξιόπιστες ιατρικές γνώσεις.
- (15β) Οι πελάτες και οι αρμόδιες δικαστικές αρχές και υπηρεσίες παραπόνων θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα να ενημερώνονται, κατόπιν αιτήματος, σχετικά με τους λόγους που εξηγούν τη διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας ή αναπηρίας στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες. Οι παρεχόμενες πληροφορίες θα πρέπει να είναι χρήσιμες και κατανοητές στο ευρύ κοινό και να εξηγούν τις διαφορές περί ατομικού κινδύνου όσον αφορά τη συγκεκριμένη υπηρεσία. Εντούτοις, οι πάροχοι χρηματοοικονομικών υπηρεσιών δεν θα πρέπει να υποχρεούνται στην κοινοποίηση ευαίσθητων δεδομένων εμπορικού χαρακτήρα.

(16)

(17) Είναι σημαντικό κατά την απαγόρευση των διακρίσεων να επιδεικνύεται σεβασμός προς άλλα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες σε ευθυγράμμιση προς τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών και ειδικότερα την προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της θρησκευτικής ελευθερίας, της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι, της ελευθερίας έκφρασης, της ελευθερίας του τύπου και της ελευθερίας πληροφόρησης. Η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να θίγει μέτρα προβλεπόμενα στην εθνική νομοθεσία τα οποία, σε μια δημοκρατική κοινωνία, είναι αναγκαία για τη δημόσια ασφάλεια, τη διαφύλαξη της δημόσιας τάξης, την πρόληψη του εγκλήματος, την προστασία της υγείας, καθώς και την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων.

(17-α) Η παρούσα οδηγία δεν τροποποιεί την κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών όπως ορίζονται στις Συνθήκες, μεταξύ άλλων στους τομείς της εκπαίδευσης και της κοινωνικής προστασίας. Εφαρμόζεται επίσης με την επιφύλαξη του ουσιώδους ρόλου και της μεγάλης διακριτικής ευχέρειας των κρατών μελών όσον αφορά την παροχή, την ανάθεση και την οργάνωση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος.

(17α) Η παρούσα οδηγία καλύπτει την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης στην πρόσβαση στην κοινωνική προστασία, την πρόσβαση στην εκπαίδευση και την πρόσβαση στην προμήθεια αγαθών και υπηρεσιών εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων της Ένωσης. Η έννοια της «πρόσβασης» δεν περιλαμβάνει τον καθορισμό, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική, του κατά πόσον ένα πρόσωπο είναι επιλέξιμο για να λάβει κοινωνική προστασία ή εκπαίδευση, καθώς αρμόδια για την οργάνωση, τη χρηματοδότηση και το περιεχόμενο των εγχώριων συστημάτων κοινωνικής προστασίας και εκπαίδευσης, καθώς και για τον καθορισμό των προσώπων που δικαιούνται να λαμβάνουν κοινωνική προστασία ή εκπαίδευση, είναι τα κράτη μέλη.

(17β) Η κοινωνική προστασία, κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας, θα πρέπει να καλύπτει την κοινωνική ασφάλιση συμπεριλαμβανομένων των θεσμοθετημένων συνταξιοδοτικών συστημάτων, την κοινωνική πρόνοια, την κοινωνική κατοικία και την υγειονομική περίθαλψη. Κατά συνέπεια, η παρούσα οδηγία θα πρέπει να εφαρμόζεται σε σχέση με τα δικαιώματα και τις παροχές που προκύπτουν από γενικά ή ειδικά συστήματα κοινωνικής ασφάλισης, κοινωνικής πρόνοιας και υγειονομικής περίθαλψης που προβλέπονται από τον νόμο ή παρέχονται είτε άμεσα από το κράτος είτε από ιδιωτικούς φορείς, εφόσον η χορήγηση των παροχών από τους εν λόγω φορείς χρηματοδοτείται από το κράτος. Στο πλαίσιο αυτό, η οδηγία θα πρέπει να εφαρμόζεται σε ό,τι αφορά παροχές σε μετρητά, παροχές σε είδος και υπηρεσίες, είτε τα σχετικά συστήματα είναι ανταποδοτικά είτε όχι. Τα ως άνω συστήματα περιλαμβάνουν, επί παραδείγματι, τους κλάδους κοινωνικής ασφάλισης που ορίζονται στον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 883/2004¹⁸ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, καθώς και συστήματα που προβλέπουν τη χορήγηση παροχών ή την παροχή υπηρεσιών για λόγους που σχετίζονται με την έλλειψη οικονομικών πόρων ή τον κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού. Η παρούσα οδηγία θα πρέπει επίσης να ισχύει για όλα τα θεσμοθετημένα συμπληρωματικά συνταξιοδοτικά συστήματα.

(17γ)

(17δ)

(17ε)

(17στ) Η αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών όσον αφορά την οργάνωση των εγχώριων συστημάτων κοινωνικής προστασίας περιλαμβάνει την αρμοδιότητα για τη συγκρότηση, τη χρηματοδότηση και τη διαχείριση των συστημάτων αυτών και των συναφών φορέων, καθώς και την αρμοδιότητα για τον καθορισμό της ουσίας και του ποσού των παροχών και των υπηρεσιών και για τον υπολογισμό και τη διάρκειά τους, και για τον καθορισμό των προϋποθέσεων επιλεξιμότητας για τις παροχές και τις υπηρεσίες, καθώς και για την προσαρμογή των προϋποθέσεων αυτών με σκοπό τη διασφάλιση της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών. Για παράδειγμα, τα κράτη μέλη διατηρούν τη δυνατότητα να χορηγούν ορισμένες παροχές ή να παρέχουν ορισμένες υπηρεσίες μόνο σε συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες ή σε άτομα με αναπηρία.

¹⁸ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 883/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφάλειας (ΕΕ L 166 της 30.4.2004, σ. 1).

- (17ζ) Όσον αφορά την οργάνωση των οικείων εκπαιδευτικών συστημάτων και το περιεχόμενο της διδασκαλίας και των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, συμπεριλαμβανομένης της παροχής ειδικής αγωγής, στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών περιλαμβάνεται η αρμοδιότητα για την ίδρυση, τη χρηματοδότηση και τη διαχείριση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, για την κατάρτιση προγραμμάτων σπουδών και άλλων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, για τον καθορισμό των διαδικασιών εξέτασης και για τον ορισμό των προϋποθέσεων επιλεξιμότητας, περιλαμβανομένων, για παράδειγμα, των ηλικιακών ορίων σε ό,τι αφορά την επιλεξιμότητα για σχολεία, υποτροφίες ή μαθήματα. Ειδικότερα, τα κράτη μέλη διατηρούν τη δυνατότητα να θέτουν ηλικιακά όρια στον τομέα της εκπαίδευσης.
- (17ζα) Όλα τα πρόσωπα, είτε φυσικά είτε νομικά, απολαμβάνουν την ελευθερία σύναψης συμβάσεων, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας επιλογής αντισυμβαλλομένου για μια συναλλαγή. Εφόσον η επιλογή αντισυμβαλλομένου δεν βασίζεται στη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, την ηλικία, την αναπηρία ή τον γενετήσιο προσανατολισμό του ατόμου, η παρούσα οδηγία δεν θα πρέπει να θίγει την ελευθερία του προσώπου για την επιλογή αντισυμβαλλομένου. Η απαγόρευση των διακρίσεων για αυτούς τους λόγους θα πρέπει να ισχύει για πρόσωπα τα οποία παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες εντός της Ένωσης, που διατίθενται στο κοινό και προσφέρονται εκτός του τομέα του ιδιωτικού και του οικογενειακού βίου και των συναλλαγών που διεξάγονται στο πλαίσιο αυτό.
- (17η) Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται σε ζητήματα τα οποία εμπίπτουν στο οικογενειακό δίκαιο, συμπεριλαμβανομένης της προσωπικής κατάστασης και της υιοθεσίας, καθώς και στη νομοθεσία περί δικαιωμάτων αναπαραγωγής. Εφαρμόζεται επίσης με την επιφύλαξη του κοσμικού χαρακτήρα του κράτους, των κρατικών οργανισμών ή φορέων ή της εκπαίδευσης.
- (17θ)
- (18)
- (19) Σύμφωνα με το άρθρο 17 της ΣΛΕΕ, η Ένωση σέβεται και δεν θίγει το καθεστώς που έχουν σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο οι εκκλησίες και οι θρησκευτικές ενώσεις ή κοινότητες στα κράτη μέλη και παρομοίως σέβεται το καθεστώς των φιλοσοφικών και μη ομολογιακών οργανώσεων.

- (19α) Στα άτομα με αναπηρίες περιλαμβάνονται τα άτομα με μακροχρόνιες σωματικές, ψυχικές, νοητικές ή αισθητηριακές αναπηρίες, οι οποίες, σε συνδυασμό με διάφορα εμπόδια, μπορεί να δυσχεραίνουν την πλήρη και ουσιαστική συμμετοχή τους στην κοινωνία σε ισότιμη βάση με τα άλλα άτομα. Το νόημα του όρου «μακροχρόνιες» σε σχέση με την έννοια της αναπηρίας θα πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα της νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδίως της απόφασής του στην υπόθεση C-395/15.
- (19αβ) Η αρχή της προσβασιμότητας κατοχυρώνεται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες. Η Σύμβαση προβλέπει συναφώς ότι, για να δοθεί στα άτομα με αναπηρία η δυνατότητα να ζουν με ανεξαρτησία και να συμμετέχουν πλήρως σε όλες τις εκδηλώσεις της ζωής, τα κράτη μέλη ως συμβαλλόμενα κράτη λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα για να διασφαλίσουν την ισότιμη πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στο φυσικό περιβάλλον, τα μέσα μεταφοράς, την ενημέρωση και επικοινωνία, περιλαμβανομένων των συστημάτων και τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας, και σε άλλες εγκαταστάσεις και υπηρεσίες ελεύθερης χρήσης ή παρεχόμενες στο ευρύ κοινό.
- (19β) Τα μέτρα διασφάλισης της προσβασιμότητας ατόμων με αναπηρίες σε ίση βάση με τους λοιπούς, στους τομείς που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία, αποτελούν σημαντικό στοιχείο για την εξασφάλιση πλήρους ισότητας στην πράξη. Θα πρέπει να περιλαμβάνουν τον εντοπισμό και την άρση των εμποδίων και των φραγμών στην προσβασιμότητα, καθώς και την αποτροπή νέων εμποδίων και φραγμών. Τα μέτρα διασφάλισης της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία δεν θα πρέπει να συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση. Η προσβασιμότητα θα πρέπει να θεωρείται επιτευχθείσα κατά αναλογικό τρόπο, αν τα άτομα με αναπηρία μπορούν, αποτελεσματικά και σε ισότιμη βάση με τους άλλους, να έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες που συγκεκριμένα κτίρια, εγκαταστάσεις, υπηρεσίες μεταφορών και υποδομές προορίζονται να παρέχουν ή να προσφέρουν στο κοινό, ακόμη και αν δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση σε ολόκληρο το κτίριο, την εγκατάσταση ή την υποδομή.
- (19γ) Τα εν λόγω μέτρα θα πρέπει να έχουν στόχο την εξασφάλιση της προσβασιμότητας σε σχέση, μεταξύ άλλων, με το υλικό περιβάλλον, τις μεταφορές, την τεχνολογία και τα συστήματα πληροφοριών και επικοινωνιών, καθώς και τις υπηρεσίες, στο πλαίσιο του πεδίου εφαρμογής της παρούσας οδηγίας. Το γεγονός ότι ενδέχεται να μην είναι πάντα εφικτή η εξασφάλιση πρόσβασης σε απολύτως ισότιμη βάση με τα λοιπά πρόσωπα δεν μπορεί να προβάλλεται ως δικαιολογία για να μη λαμβάνονται όλα τα μέτρα που απαιτούνται για την όσο το δυνατό μεγαλύτερη ενίσχυση της προσβασιμότητας για τα άτομα με αναπηρία.

- (19δ) Η βελτίωση της προσβασιμότητας μπορεί να επιτευχθεί με διάφορα μέσα, μεταξύ των οποίων η εφαρμογή της αρχής του «καθολικού σχεδιασμού». Σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες, ως «καθολικός σχεδιασμός» νοείται ο σχεδιασμός προϊόντων, περιβαλλόντων, προγραμμάτων και υπηρεσιών που θα μπορούν να χρησιμοποιούνται από όλους τους ανθρώπους, στη μεγαλύτερη δυνατή έκταση, χωρίς ανάγκη προσαρμογής ή εξειδικευμένου σχεδιασμού. Ο «καθολικός σχεδιασμός» δεν αποκλείει τις βοηθητικές συσκευές για συγκεκριμένες ομάδες ατόμων με αναπηρίες, όπου αυτό απαιτείται¹⁹. Τα κράτη μέλη θα πρέπει να αναλάβουν ή να προωθήσουν την έρευνα και την ανάπτυξη καθολικά σχεδιασμένων αγαθών και υπηρεσιών που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας, με στόχο την ικανοποίηση των ειδικών αναγκών των ατόμων με αναπηρία, μειώνοντας παράλληλα την ανάγκη προσαρμογής και το κόστος όσο το δυνατόν περισσότερο, και να προωθήσουν τη διαθεσιμότητα και τη χρήση τους. Τα κράτη μέλη θα πρέπει επίσης να προωθήσουν τον καθολικό σχεδιασμό κατά τη διαμόρφωση προτύπων και κατευθυντήριων γραμμών προκειμένου να εξασφαλίσουν σταδιακά την προσβασιμότητα σε αγαθά και υπηρεσίες.
- (19ε) Όπου υπάρχει συμμόρφωση με την ενωσιακή νομοθεσία που προβλέπει λεπτομερή πρότυπα ή προδιαγραφές για την προσβασιμότητα ή εύλογη προσαρμογή σε σχέση με συγκεκριμένα αγαθά ή υπηρεσίες, θα πρέπει να θεωρείται ότι υπάρχει συμμόρφωση με τις απαιτήσεις της παρούσας οδηγίας σε σχέση με την προσβασιμότητα ή την εύλογη προσαρμογή.

¹⁹ Άρθρο 2 της σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες.

- (20) Το δίκαιο της Ένωσης προβλέπει ήδη λεπτομερείς προδιαγραφές ή πρότυπα για την προσβασιμότητα σε ορισμένους τομείς. Τέτοιες προδιαγραφές ή πρότυπα προβλέπονται, μεταξύ άλλων, στον κανονισμό (ΕΕ) 1300/2014 της Επιτροπής²⁰, τον κανονισμό (ΕΕ) 181/2011²¹ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1107/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου²² και τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1371/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου²³. Επίσης, το δίκαιο της Ένωσης επιβάλλει ήδη νομικές υποχρεώσεις για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας, χωρίς να προβλέπει προδιαγραφές ή πρότυπα όσον αφορά την υποχρέωση αυτή. Τέτοιου είδους νομικές υποχρεώσεις επιβάλλονται, μεταξύ άλλων, με τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου²⁴ και την οδηγία 2014/24/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου²⁵. Για παράδειγμα, το άρθρο 7 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 επιβάλλει την υποχρέωση η προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρία να αποτελεί ένα από τα κριτήρια που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον προσδιορισμό των επιχειρήσεων που συγχρηματοδοτούνται από τα ταμεία.

²⁰ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1300/2014 της Επιτροπής, της 18ης Νοεμβρίου 2014, σχετικά με τις τεχνικές προδιαγραφές διαλειτουργικότητας για την προσβασιμότητα του σιδηροδρομικού συστήματος της Ένωσης για τα άτομα με αναπηρία και άτομα με μειωμένη κινητικότητα

²¹ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 181/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 2011, για τα δικαιώματα των επιβατών λεωφορείων και πούλμαν και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004

²² Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1107/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006, σχετικά με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και των ατόμων με μειωμένη κινητικότητα όταν ταξιδεύουν αεροπορικά (ΕΕ L 204 της 26.7.2006, σ. 1).

²³ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1371/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2007, σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των επιβατών σιδηροδρομικών γραμμών (ΕΕ L 315 της 3.12.2007, σ. 14).

²⁴ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, περί καθορισμού κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, το Ταμείο Συνοχής και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας και για την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 (ΕΕ L 347 της 20.12.2013, σ. 320).

²⁵ Οδηγία 2014/24/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2014, σχετικά με τις δημόσιες προμήθειες και την κατάργηση της οδηγίας 2004/18/ΕΚ.

- (20-αα) Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να θεσπίσουν καινοτόμα μέτρα για να εξασφαλίσουν την προσβασιμότητα πολιτιστικών υποδομών και δραστηριοτήτων για άτομα με αναπηρίες, δεδομένου ότι η ανάγκη λήψης σχετικών μέτρων έχει υπογραμμισθεί από το Συμβούλιο με το ψήφισμά του της 5ης Μαΐου 2003 για την παροχή ίσων ευκαιριών σε μαθητές και σπουδαστές με αναπηρίες, όσον αφορά την εκπαίδευση και την κατάρτιση.²⁶ Τα εν λόγω μέτρα είναι δυνατόν να εμπνέονται από την αρχή του καθολικού σχεδιασμού και τις βέλτιστες πρακτικές των κρατών μελών.
- (20-α) Πέραν των γενικών προληπτικών μέτρων για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας, σημαντικό ρόλο στη διασφάλιση της πλήρους ισότητας στην πράξη για τα άτομα με αναπηρία στους τομείς που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία κατέχουν και τα μέτρα για την παροχή εύλογης προσαρμογής σε μεμονωμένες περιπτώσεις. Στα πλαίσια συμβατικών ή άλλων σχέσεων μακράς διάρκειας μεταξύ παρόχου και ατόμου με αναπηρία, οι δομικές μετατροπές σε χώρους ή εξοπλισμούς θα μπορούσαν να θεωρούνται εύλογη προσαρμογή. Η εύλογη προσαρμογή μπορεί να περιλαμβάνει την προσαρμογή ή την τροποποίηση των συνήθων πολιτικών, διαδικασιών και πρακτικών του παρόχου, την προσαρμογή των συνθηκών πρόσβασης και την παροχή συγκεκριμένης βοήθειας, βάσει των ιδιαίτερων αναγκών του ατόμου με αναπηρίες, ώστε να εξασφαλίζεται ίσο αποτέλεσμα. Τα μέτρα για την παροχή εύλογης προσαρμογής δεν θα πρέπει να επιβάλλουν δυσανάλογα βάρη.
- (20-β) Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν καινοτόμα μέτρα για τη διασφάλιση εύλογης προσαρμογής.
- (20αα) Όσον αφορά την παροχή στέγασης, δεν θα πρέπει να απαιτείται από τον πάροχο, προκειμένου να συμμορφωθεί με τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας περί εύλογης προσαρμογής, να προβαίνει σε δομικές μετατροπές των χώρων ή να καταβάλλει πληρωμή για τις μετατροπές αυτές. Σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική, ο πάροχος θα πρέπει να δέχεται τέτοιες μετατροπές σε περίπτωση που χρηματοδοτούνται από άλλη πηγή και δεν συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση κάποιου άλλου είδους.
- (20αβ) Η υποχρέωση να παρασχεθεί εύλογη προσαρμογή, αρκεί να μην συνεπάγεται δυσανάλογη επιβάρυνση, θεσπίζεται στην οδηγία 2000/78/EK και στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες. Η ίδια σύμβαση προβλέπει επίσης την αρχή της προσβασιμότητας.

²⁶ ΕΕ C 134, 7.6.2003, σ. 6.

- (20β) Όταν εκτιμάται αν τα μέτρα για τη διασφάλιση της προσβασιμότητας ή της εύλογης προσαρμογής θα συνεπάγονταν δυσανάλογη επιβάρυνση, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη σειρά παραγόντων όπως το μέγεθος, οι πόροι και ο χαρακτήρας του οργανισμού ή της επιχείρησης, καθώς και το εκτιμώμενο κόστος των εν λόγω μέτρων ή η (τεχνική και/ή οικονομική) διάρκεια ζωής των υποδομών και των αντικειμένων που χρησιμοποιούνται για την παροχή υπηρεσίας. Επιπλέον, δυσανάλογη επιβάρυνση θα προέκυπτε ιδίως αν απαιτούνταν σημαντικές δομικές μετατροπές για να παρασχεθεί πρόσβαση σε κινητή ή ακίνητη περιουσία που προστατεύεται δυνάμει εθνικών διατάξεων λόγω της ιστορικής, πολιτιστικής, καλλιτεχνικής ή αρχιτεκτονικής αξίας της.
- (20γ)
- (21) Η απαγόρευση των διακρίσεων δεν θίγει τη διατήρηση ή τη θέσπιση από τα κράτη μέλη μέτρων τα οποία αποσκοπούν στην πρόληψη ή την αντιστάθμιση των μειονεκτημάτων που υφίσταται ομάδα ατόμων συγκεκριμένης θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού ή τα οποία έχουν συνδυασμό χαρακτηριστικών που σχετίζονται με τους συγκεκριμένους λόγους διακρίσεων. Αυτά τα μέτρα δύνανται να περιλαμβάνουν στήριξη προς οργανώσεις ατόμων συγκεκριμένης θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού ή οργανώσεις που δραστηριοποιούνται για τέτοια άτομα, όταν ο βασικός στόχος τους είναι η προαγωγή της οικονομικής, πολιτιστικής ή κοινωνικής ένταξης των εν λόγω ατόμων ή η ικανοποίηση των ιδιαίτερων αναγκών τους.
- (22) Η παρούσα οδηγία καθορίζει τις ελάχιστες απαιτήσεις, δίνοντας στα κράτη μέλη τη δυνατότητα θέσπισης ή διατήρησης ευνοϊκότερων διατάξεων. Η εφαρμογή της παρούσας οδηγίας δεν θα πρέπει να χρησιμεύσει ως δικαιολογία για τυχόν οπισθοδρόμηση σε σχέση με την ισχύουσα κατάσταση στα κατ' ιδίαν κράτη μέλη.
- (23) Τα άτομα που υφίστανται διακρίσεις λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού θα πρέπει να έχουν στη διάθεσή τους κατάλληλα μέσα έννομης προστασίας. Για να εξασφαλισθεί αποτελεσματικότερο επίπεδο προστασίας, ενώσεις, οργανώσεις και λοιπά νομικά πρόσωπα θα πρέπει να συμμετέχουν αρμοδίως σε δικαστικές διαδικασίες – και δη εξ ονόματος ή προς υπεράσπιση τυχόν θυμάτων – με την επιφύλαξη των εθνικών δικονομικών διατάξεων όσον αφορά την εκπροσώπηση και την υπεράσπιση ενώπιον των δικαστηρίων.

- (24) Όταν εκ πρώτης όψεως τεκμαίρεται άσκηση διακρίσεων, οι κανόνες περί του βάρους της απόδειξης πρέπει να προσαρμόζονται, προκειμένου δε να εφαρμόζεται ουσιαστικά η αρχή της ίσης μεταχείρισης, το βάρος της απόδειξης πρέπει να μετακυλιέται στον εναγόμενο εφόσον προσκομισθούν στοιχεία αποδεικτικά της διάκρισης. Εντούτοις, ο εναγόμενος δεν υποχρεούται να αποδείξει ότι ο ενάγων έχει συγκεκριμένη θρησκεία, πεποιθήσεις, αναπηρία, ηλικία ή γενετήσιο προσανατολισμό.
- (25) Η ουσιαστική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης απαιτεί την προσήκουσα δικαστική προστασία από αντίποινα.
- (26) Το Συμβούλιο, στο ψήφισμά του σχετικά με τη συνέχεια του ευρωπαϊκού έτους ίσων ευκαιριών για όλους (2007), ζήτησε την πλήρη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών και ειδικότερα των οργανώσεων που εκπροσωπούν άτομα εκτεθειμένα στον κίνδυνο διακρίσεων, των κοινωνικών εταίρων και των εμπλεκόμενων φορέων στον σχεδιασμό πολιτικών και προγραμμάτων που αποσκοπούν στην αποτροπή των διακρίσεων και την προαγωγή της ισότητας και των ίσων ευκαιριών, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο.
- (27) Η πείρα που έχει αποκτηθεί από την εφαρμογή των οδηγιών 2000/43/EK, 2004/113/EK και 2006/54/EK δείχνει ότι η προστασία από τις διακρίσεις για τους λόγους που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία θα ενισχυόταν από την ύπαρξη ενός ή περισσότερων φορέων σε κάθε κράτος μέλος, αρμόδιων για την ανάλυση των σχετικών προβλημάτων, την εξέταση πιθανών λύσεων και την παροχή συγκεκριμένης βοήθειας στα θύματα των διακρίσεων. Σύμφωνα με τον σκοπό της επέκτασης του βαθμού και της μορφής της προστασίας από τις διακρίσεις λόγω φύλου και φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής στους λόγους που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία, οι αρμοδιότητες του εν λόγω φορέα ή των εν λόγω φορέων θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνουν τους τομείς που καλύπτονται από την οδηγία 2000/78/EK.

- (28) Τα κράτη μέλη πρέπει να προάγουν τη συλλογή στοιχείων σχετικά με την ισότητα μεταχείρισης και τις διακρίσεις, με κύριο στόχο την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων που λαμβάνονται για τη συμμόρφωση με την παρούσα οδηγία. Για τον σκοπό αυτό, τα κράτη μέλη μπορούν για παράδειγμα να καθορίζουν γραμμές βάσης ή μετρήσιμους στόχους, ή να συλλέγουν ποιοτικά και/ή ποσοτικά δεδομένα. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, πρέπει να θεωρείται ότι τα στοιχεία σχετικά με την ίση μεταχείριση και τις διακρίσεις περιλαμβάνουν όλες τις πληροφορίες που είναι χρήσιμες και συναφείς για τον σκοπό της περιγραφής και της ανάλυσης της κατάστασης της ισότητας, υπό την έννοια ότι παρέχουν ενδείξεις για την ύπαρξη και/ή την έκταση των διακρίσεων ή/και της ισότητας. Τα συλλεγόμενα στοιχεία είναι δυνατόν να περιλαμβάνουν δεδομένα βάσης, όπως δημογραφικά και κοινωνικοοικονομικά στοιχεία, στοιχεία σχετικά με υλικές και βιούμενες ανισότητες, ή στοιχεία που επιτρέπουν την αξιολόγηση των υφιστάμενων πολιτικών²⁷ ή στοιχεία που βασίζονται σε δείκτες για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Τα στοιχεία πρέπει να συλλέγονται σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική και σύμφωνα με το ισχύον ενωσιακό δίκαιο, ιδίως τη νομοθεσία που διέπει την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.
- (29) Τα κράτη μέλη θα πρέπει να προβλέπουν αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις σε περίπτωση παράβασης των υποχρεώσεων που απορρέουν από την παρούσα οδηγία.
- (30) Δεδομένου ότι ο στόχος της παρούσας οδηγίας, και κυρίως η εξασφάλιση κοινού επιπέδου προστασίας από τις διακρίσεις σε όλα τα κράτη μέλη, δεν μπορεί να επιτευχθεί επαρκώς από τα κράτη μέλη και, συνεπώς, μπορεί, λόγω της κλίμακας και του αντίκτυπου της προτεινόμενης δράσης, να επιτευχθεί καλύτερα σε ενωσιακό επίπεδο, η Ένωση μπορεί να λάβει μέτρα σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας κατά το άρθρο 5 της ΣΕΕ. Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας του ίδιου άρθρου, η παρούσα οδηγία δεν υπερβαίνει το αναγκαίο για την επίτευξη του στόχου αυτού.
- (31) Σύμφωνα με την παράγραφο 34 της διοργανικής συμφωνίας για τη βελτίωση της νομοθεσίας, τα κράτη μέλη παροτρύνονται να καταρτίσουν, προς ίδια χρήση και προς όφελος της Ένωσης, τους δικούς τους πίνακες όπου θα αποτυπώνεται στο μέτρο του δυνατού η αντιστοιχία μεταξύ της παρούσας οδηγίας και των μέτρων μεταφοράς στο εθνικό δίκαιο, και να τους δημοσιοποιήσουν,

ΕΞΕΔΩΣΕ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

²⁷ Βλ. «Ευρωπαϊκό εγχειρίδιο για τα δεδομένα σχετικά με την ισότητα» 2016 (αναθεώρηση): http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=54849

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι ΓΕΝΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 1

Σκοπός

Η παρούσα οδηγία θεσπίζει πλαίσιο για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, ή για πολλαπλούς λόγους, με στόχο την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης στα κράτη μέλη εντός του πεδίου εφαρμογής που ορίζεται στο άρθρο 3, και επεκτείνει την προαγωγή της εν λόγω αρχής στο πεδίο της απασχόλησης και της εργασίας όπως προβλέπεται στην οδηγία 2000/78/ΕΚ.

Άρθρο 2

Η έννοια των διακρίσεων

1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ως «αρχή της ίσης μεταχείρισης» νοείται η απουσία διακρίσεων για οποιονδήποτε από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1.
- 1α. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ως διάκριση νοείται:
 - (i) η άμεση διάκριση·
 - (ii) η έμμεση διάκριση·
 - (iii) η παρενόχληση·
 - (iv) η άμεση διάκριση ή παρενόχληση λόγω σχέσης·
 - (v) η άρνηση εύλογης προσαρμογής για άτομα με αναπηρία· και
 - (vi) η εντολή για διακρίσεις εις βάρος ατόμων βάσει ενός από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1.

2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1, ισχύουν οι εξής ορισμοί:
- α) τεκμαίρεται ότι συντρέχει άμεση διάκριση όταν, για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1 ή για πολλαπλούς λόγους, ένα άτομο τυγχάνει μεταχείρισης λιγότερο ευνοϊκής από αυτήν της οποίας τυγχάνει, έτυχε ή θα ετύγχανε άλλο πρόσωπο σε ανάλογη κατάσταση·
 - β) τεκμαίρεται ότι συντρέχει έμμεση διάκριση για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1 ή για πολλαπλούς λόγους όταν μια φαινομενικά ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική, ή συνδυασμός αυτών, μπορεί να θέσει άτομα με συγκεκριμένη θρησκεία ή πεποιθήσεις, συγκεκριμένη αναπηρία, συγκεκριμένη ηλικία και/ή συγκεκριμένο γενετήσιο προσανατολισμό σε ιδιαίτερα μειονεκτική θέση έναντι άλλων, εκτός εάν αυτή η διάταξη, το κριτήριο ή η πρακτική δικαιολογείται αντικειμενικά από θεμιτό σκοπό, τα δε μέσα για την επίτευξη αυτού του σκοπού είναι πρόσφορα και αναγκαία·
 - γ) τεκμαίρεται ότι συντρέχει παρενόχληση όταν σημειώνεται ανεπιθύμητη συμπεριφορά σχετιζόμενη με έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1 ή με πολλαπλούς λόγους, με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός προσώπου και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο αυτό, η έννοια της παρενόχλησης μπορεί να ορισθεί σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική των κρατών μελών·
 - δ) τεκμαίρεται ότι συντρέχει διάκριση λόγω σχέσης όταν ένα πρόσωπο υφίσταται διάκριση για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1 ή για πολλαπλούς λόγους εξαιτίας σχέσης που έχει ή εικάζεται ότι έχει με πρόσωπο που έχει συγκεκριμένη θρησκεία ή πεποιθήσεις, αναπηρία, δεδομένη ηλικία ή συγκεκριμένο γενετήσιο προσανατολισμό.
 - ε) τεκμαίρεται ότι συντρέχει άρνηση εύλογης προσαρμογής για άτομα με αναπηρία όταν δεν τηρείται το άρθρο 4α της παρούσας οδηγίας·

3-α (νέα) Διάκριση για πολλαπλούς λόγους συντρέχει όταν η διάκριση βασίζεται σε οποιονδήποτε συνδυασμό από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1 της παρούσας οδηγίας.

Διάκριση για πολλαπλούς λόγους μπορεί να συντρέχει βάσει οποιουδήποτε τέτοιου συνδυασμού και στις περιπτώσεις όπου δεν θα συνέτρεχε διάκριση βάσει ενός ή περισσοτέρων εκ των λόγων χωριστά.

3.

4.

5.

6. Παρά τα οριζόμενα στις παραγράφους 1, 1α και 2, η διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας δεν συνιστά διάκριση εφόσον δικαιολογείται αντικειμενικά από θεμιτό σκοπό και εφόσον τα μέσα επίτευξης αυτού του σκοπού είναι πρόσφορα και αναγκαία.

Η προαγωγή της οικονομικής, πολιτιστικής ή κοινωνικής ενσωμάτωσης ατόμων που ανήκουν σε συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες αποτελεί θεμιτό σκοπό σύμφωνα με το πρώτο εδάφιο.

6-α Οι προτιμησιακές τιμές, τα προτιμησιακά τέλη ή οι προτιμησιακοί συντελεστές σε σχέση με οποιαδήποτε προσφορά ή προμήθεια σε άτομα συγκεκριμένης ηλικιακής ομάδας δεν συνιστούν διάκριση για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας.

6α. Με την επιφύλαξη των παραγράφων 1, 1α και 2, δεν συνιστά διάκριση για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας η διαφορετική μεταχείριση που συνίσταται σε ευνοϊκότερες διατάξεις για τα άτομα με αναπηρία όσον αφορά τους όρους πρόσβασης στους τομείς που αναφέρονται στο άρθρο 3, οι οποίες εγκρίνονται προκειμένου να προαχθεί η οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική ένταξη των ατόμων αυτών ή να ληφθούν υπόψη οι ιδιαίτερες ανάγκες τους.

7. Κατά την παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών,
- α) δεν θεωρείται διάκριση για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας η κατ' αναλογία διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας εάν η ηλικία αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στην εκτίμηση του κινδύνου για τη συγκεκριμένη υπηρεσία και εάν η εκτίμηση αυτή βασίζεται σε αναλογιστικές αρχές και συναφή και αξιόπιστα στατιστικά στοιχεία.
 - β) δεν θεωρείται διάκριση για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας η κατ' αναλογία διαφορετική μεταχείριση λόγω αναπηρίας όταν η κατάσταση της υγείας του ενδιαφερομένου είναι καθοριστικός και γνήσιος παράγων στην εκτίμηση του κινδύνου για τη συγκεκριμένη υπηρεσία και εάν η εκτίμηση αυτή βασίζεται σε αναλογιστικές αρχές και συναφή και αξιόπιστα στατιστικά στοιχεία ή σε συναφείς και αξιόπιστες ιατρικές γνώσεις.

Οι πάροχοι χρηματοοικονομικών υπηρεσιών που αποφασίζουν να εφαρμόσουν κατ' αναλογία διαφορετική μεταχείριση λόγω ηλικίας ή αναπηρίας θα παρέχουν πληροφορίες, κατόπιν αιτήματος, σε πελάτες και σε αρμόδιες δικαστικές αρχές και υπηρεσίες παραπόνων σχετικά με τους λόγους της διαφορετικής αυτής μεταχείρισης.

8. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει μέτρα προβλεπόμενα στην εθνική νομοθεσία τα οποία, σε μια δημοκρατική κοινωνία, είναι αναγκαία για τη δημόσια ασφάλεια, τη διαφύλαξη της δημόσιας τάξης, την πρόληψη του εγκλήματος, την προστασία των ανηλίκων, την προστασία της υγείας και της ασφάλειας, καθώς και την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, μεταξύ άλλων της ελευθερίας της έκφρασης και της ελευθερίας του Τύπου. Η παρούσα οδηγία δεν περιορίζει την αρμοδιότητα των κρατών μελών ούτε επεκτείνει την αρμοδιότητα της Ένωσης στους τομείς που αναφέρονται στην παρούσα παράγραφο.

Άρθρο 3

Πεδίο εφαρμογής

1. Εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που ανατίθενται στην Ευρωπαϊκή Ένωση και των ορίων που τίθενται στην παράγραφο 2, η απαγόρευση των διακρίσεων εφαρμόζεται σε όλους, τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανόμενων των δημόσιων φορέων, όσον αφορά:

α)

ηλικιακά όρια για σχολεία, υποτροφίες ή μαθήματα την πρόσβαση στην κοινωνική προστασία, στον βαθμό που σχετίζεται με την κοινωνική ασφάλιση συμπεριλαμβανομένων των θεσμοθετημένων συμπληρωματικών συνταξιοδοτικών συστημάτων, την κοινωνική πρόνοια, την κοινωνική κατοικία και την υγειονομική περίθαλψη.

Η πρόσβαση κατά την έννοια του παρόντος στοιχείου περιλαμβάνει την αναζήτηση πληροφοριών, την υποβολή αιτήσεων και την εγγραφή, καθώς και αυτή καθ' εαυτή την παροχή μέτρων κοινωνικής προστασίας.

β)

γ) την πρόσβαση στην εκπαίδευση.

Η πρόσβαση κατά την έννοια του παρόντος στοιχείου περιλαμβάνει την αναζήτηση πληροφοριών, την υποβολή αιτήσεων και την εγγραφή, καθώς και αυτή καθ' εαυτή την εισαγωγή και συμμετοχή σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες.

(δ) την πρόσβαση σε αγαθά και λοιπές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένης της στέγασης, τα οποία είναι διαθέσιμα στο κοινό και παρέχονται εκτός του πλαισίου του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου, και την παροχή των εν λόγω αγαθών και υπηρεσιών.

Η πρόσβαση κατά την έννοια του παρόντος στοιχείου περιλαμβάνει την αναζήτηση πληροφοριών, την υποβολή αιτήσεων, την εγγραφή, την παραγγελία, την κράτηση, την ενοικίαση και την αγορά, καθώς και αυτή καθ' εαυτή την παροχή και απόλαυση των εν λόγω αγαθών και υπηρεσιών.

2. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται για:

α) ζητήματα που υπάγονται στο οικογενειακό δίκαιο, όπως η οικογενειακή κατάσταση και η υιοθεσία, καθώς και στη νομοθεσία για τα δικαιώματα αναπαραγωγικής λειτουργίας·

β) την οργάνωση και τη χρηματοδότηση των συστημάτων κοινωνικής προστασίας των κρατών μελών, συμπεριλαμβανομένων της συγκρότησης και της διαχείρισης των συστημάτων αυτών και των συναφών φορέων, καθώς και για την ουσία, το ποσό, τον υπολογισμό και τη διάρκεια των παροχών και των υπηρεσιών, καθώς και για τις προϋποθέσεις επιλεξιμότητας για τις εν λόγω παροχές και υπηρεσίες, όπως, για παράδειγμα, τα ηλικιακά όρια για ορισμένες παροχές·

γ)

δ) την οργάνωση και χρηματοδότηση των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών, όπου συμπεριλαμβάνονται η ίδρυση και η διαχείριση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, το περιεχόμενο της διδασκαλίας και των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, η κατάρτιση προγραμμάτων σπουδών, ο καθορισμός των εξεταστικών διαδικασιών, καθώς και οι προϋποθέσεις επιλεξιμότητας, όπως, για παράδειγμα, τα

ε) τη διαφορετική μεταχείριση βάσει της θρησκείας ή των πεποιθήσεων ενός ατόμου όσον αφορά την εισαγωγή σε εκπαιδευτικά ιδρύματα, η δεοντολογία των οποίων εδράζεται στη θρησκεία ή σε πεποιθήσεις, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, παράδοση και πρακτική.

3.

3α. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει εθνικά μέτρα που επιτρέπουν ή απαγορεύουν στα πρόσωπα να φέρουν θρησκευτικά σύμβολα ούτε περιστελλεί την αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών στα ζητήματα αυτά.

4. Η παρούσα οδηγία δεν θίγει την εθνική νομοθεσία η οποία κατοχυρώνει τον κοσμικό χαρακτήρα του κράτους, των κρατικών οργανισμών ή φορέων ή της εκπαίδευσης, ή αφορά το καθεστώς και τις δραστηριότητες των εκκλησιών και άλλων οργανώσεων εδραζομένων στη θρησκεία ή στις πεποιθήσεις, ούτε περιστελλεί την αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών στα ζητήματα αυτά.

5. Η παρούσα οδηγία δεν καλύπτει τη διαφορετική μεταχείριση βάσει της υπηκοότητας και δεν θίγει τις διατάξεις και προϋποθέσεις που αφορούν την είσοδο και την παραμονή υπηκόων τρίτων χωρών και απατρίδων στο έδαφος των κρατών μελών, ούτε την τυχόν μεταχείριση που απορρέει από το νομικό καθεστώς των εν λόγω υπηκόων τρίτων χωρών ή απατρίδων.

Άρθρο 4

Προσβασιμότητα για άτομα με αναπηρίες

1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία και πρόσφορα μέτρα για να διασφαλίζουν την προσβασιμότητα των ατόμων με αναπηρίες σε ισότιμη βάση με τους λοιπούς, στο πλαίσιο των τομέων που ορίζονται στο άρθρο 3. Εντούτοις, τα μέτρα αυτά δεν θα πρέπει να συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση.

1α. Η προσβασιμότητα περιλαμβάνει γενικά προληπτικά μέτρα ώστε να διασφαλίζεται η αποτελεσματική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης για τα άτομα με αναπηρία στους τομείς που αναφέρονται στο άρθρο 3.

2. Στα μέτρα που αναφέρονται στις παραγράφους 1 και 1α του παρόντος άρθρου περιλαμβάνονται ο εντοπισμός και η άρση των εμποδίων και των φραγμών στην προσβασιμότητα, καθώς και η πρόληψη της δημιουργίας νέων εμποδίων και φραγμών στους τομείς που καλύπτει η παρούσα οδηγία.

- 3.
- 4.
- 5.
6. Οι παράγραφοι 1, 1α και 2 του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται στη στέγαση μόνο όσον αφορά τους κοινόχρηστους χώρους κτιρίων με περισσότερες από μία στεγαστικές μονάδες. Η παράγραφος αυτή εφαρμόζεται με την επιφύλαξη του άρθρου 4 παράγραφος 7 και του άρθρου 4α.
7. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν σταδιακά τα αναγκαία μέτρα για να διασφαλίσουν επαρκή στέγαση προσβάσιμη σε άτομα με αναπηρία.
8. Τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν ή προωθούν την έρευνα και ανάπτυξη καθολικώς σχεδιασμένων αγαθών και υπηρεσιών σύμφωνα με τις εθνικές ιδιαιτερότητες και προϋποθέσεις.
9. Θεωρείται ότι υπάρχει συμμόρφωση προς τις διατάξεις του παρόντος άρθρου εάν υπάρχει συμμόρφωση προς το δίκαιο της Ένωσης που προβλέπει λεπτομερή πρότυπα ή προδιαγραφές για την προσβασιμότητα όσον αφορά συγκεκριμένα αγαθά ή υπηρεσίες.

Άρθρο 4α

Εύλογη προσαρμογή για άτομα με αναπηρία

1. Για να διασφαλισθεί η τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης όσον αφορά τα άτομα με αναπηρία, παρέχεται εύλογη προσαρμογή στους τομείς που ορίζονται στο άρθρο 3.
2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1, ο όρος «εύλογη προσαρμογή» σημαίνει την απαραίτητη και κατάλληλη μετατροπή και προσαρμογή, η οποία δεν επιβάλλει δυσανάλογο φόρτο εργασίας, για να ικανοποιηθούν οι ειδικές ανάγκες ατόμου με αναπηρία ώστε να επιτραπεί η πρόσβαση του ατόμου αυτού ισότιμα με άλλους στο συγκεκριμένο μέτρο κοινωνικής προστασίας, εκπαιδευτική δραστηριότητα, αγαθό ή υπηρεσία περί των οποίων πρόκειται.
3. Όσον αφορά την παροχή στέγης, οι παράγραφοι 1 και 2 δεν υποχρεώνουν τον πάροχο να προβεί σε δομικές μετατροπές στο κτίριο ή να καταβάλει τη σχετική πληρωμή. Σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική, ο πάροχος θα πρέπει να δέχεται τέτοιες μετατροπές σε περίπτωση που χρηματοδοτούνται από άλλη πηγή και δεν συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση.

4. Θεωρείται ότι υπάρχει συμμόρφωση προς τις διατάξεις του παρόντος άρθρου εάν υπάρχει συμμόρφωση προς το δίκαιο της Ένωσης που προβλέπει λεπτομερή πρότυπα ή προδιαγραφές για την εύλογη προσαρμογή όσον αφορά συγκεκριμένα αγαθά ή υπηρεσίες.

Άρθρο 4β

Κοινές διατάξεις για την προσβασιμότητα και την εύλογη προσαρμογή

1. Για να εκτιμηθεί αν τα μέτρα που είναι αναγκαία για τη συμμόρφωση με τα άρθρα 4 και 4α συνεπάγονται δυσανάλογη επιβάρυνση, λαμβάνονται ιδίως υπόψη:
- α) το μέγεθος, οι πόροι, ο χαρακτήρας και το καθαρό ύψος του κύκλου εργασιών και των κερδών του οργανισμού ή της επιχείρησης·
 - αα) ο αρνητικός αντίκτυπος στο άτομο με αναπηρία, το οποίο θίγεται από την παράλειψη θέσπισης του πρόσφορου και αναγκαίου μέτρου· για παράδειγμα, μείωση ή άρνηση πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες ή σε υπηρεσίες και επιδόματα σε τομείς κοινωνικής προστασίας και εκπαίδευσης απαραίτητες για το άτομο με αναπηρία·
 - β) το εκτιμώμενο κόστος του πρόσφορου και αναγκαίου μέτρου·
 - γ) το εκτιμώμενο όφελος για τα άτομα με αναπηρίες εν γένει, με συνυπολογισμό της συχνότητας και της διάρκειας χρησιμοποίησης των σχετικών αγαθών και υπηρεσιών και τη συχνότητα και τη διάρκεια της σχέσης με τον πωλητή ή τον πάροχο υπηρεσιών·
 - γα) το ποσό δημόσιας χρηματοδότησης που διατίθεται στον οργανισμό ή την επιχείρηση για τη λήψη του πρόσφορου και αναγκαίου μέτρου·
 - δ) η διάρκεια ζωής των υποδομών και των αντικειμένων που χρησιμοποιούνται για την παροχή μιας υπηρεσίας.²⁸
 - ε) η ιστορική, πολιτιστική, καλλιτεχνική ή αρχιτεκτονική αξία της εν λόγω κινητής ή ακίνητης περιουσίας· και
 - στ) η ασφάλεια και η πρακτική σκοπιμότητα των εν λόγω μέτρων.

Η επιβάρυνση δεν θεωρείται δυσανάλογη όταν αντισταθμίζεται επαρκώς με μέτρα που εφαρμόζονται ήδη στο πλαίσιο της πολιτικής για την αναπηρία που ασκείται στο οικείο κράτος μέλος.

²⁸ Το κριτήριο αυτό μπορεί να είναι κατάλληλο μόνο για την προσβασιμότητα.

2.

3.

Άρθρο 5

Θετική δράση

1. Για να εξασφαλισθεί πλήρης ισότητα στην πράξη, η αρχή της ίσης μεταχείρισης δεν εμποδίζει κανένα κράτος μέλος να διατηρεί ή να θεσπίζει ειδικά μέτρα για να αποτρέπει ή να αντισταθμίζει μειονεκτήματα που συνδέονται με τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, την αναπηρία, την ηλικία ή τον γενετήσιο προσανατολισμό.

Άρθρο 6

Ελάχιστες απαιτήσεις

1. Τα κράτη μέλη δύνανται να θεσπίζουν ή να διατηρούν διατάξεις για την προώθηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης που είναι ευνοϊκότερες από τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας.
2. Η εφαρμογή της παρούσας οδηγίας δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να αποτελέσει λόγο για μείωση του επιπέδου προστασίας από τις διακρίσεις το οποίο παρέχεται ήδη από τα κράτη μέλη στους τομείς που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΜΕΣΑ ΕΝΝΟΜΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΒΟΛΗ

Άρθρο 7

Προάσπιση δικαιωμάτων

1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οποιοσδήποτε θεωρεί ότι αδικήθηκε μη τυγχάνοντας της κατ' αρχήν ίσης μεταχείρισης να έχει πρόσβαση, χάριν επιβολής των υποχρεώσεων που απορρέουν από την παρούσα οδηγία, σε δικαστικές ή/και διοικητικές διαδικασίες, περιλαμβανομένων των διαδικασιών συμβιβασμού, οσάκις το κρίνουν σκόπιμο, ακόμα και όταν η σχέση κατά την οποία εικάζεται ότι σημειώθηκε η διάκριση έχει λήξει.
2. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι ενώσεις, οργανώσεις ή άλλα νομικά πρόσωπα, τα οποία σύμφωνα με τα κριτήρια που ορίζονται από την εθνική νομοθεσία έχουν έννομο συμφέρον να εξασφαλίζουν την τήρηση των διατάξεων της παρούσας οδηγίας, να μπορούν να συμμετέχουν, είτε εξ ονόματος είτε προς υπεράσπιση του ενάγοντος και με την έγκρισή του, σε κάθε δικαστική ή/και διοικητική διαδικασία που προβλέπεται για την επιβολή των υποχρεώσεων που απορρέουν από την παρούσα οδηγία.
3. Οι παράγραφοι 1 και 2 εφαρμόζονται με την επιφύλαξη των εθνικών διατάξεων για τις προθεσμίες άσκησης ενδίκων μέσων όσον αφορά την αρχή της ίσης μεταχείρισης.

Άρθρο 8

Βάρος της απόδειξης

1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν σύμφωνα με το εθνικό δικαιοδοτικό τους σύστημα τα αναγκαία μέτρα ούτως ώστε, όταν κάποιος που θεωρεί ότι αδικήθηκε μη τυγχάνοντας της κατ' αρχήν ίσης μεταχείρισης, αποδεικνύει ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής γεγονότα από τα οποία τεκμαίρεται ότι υπήρξε άμεση ή έμμεση διάκριση, η ευθύνη της απόδειξης ότι δεν παραβιάσθηκε η απαγόρευση των διακρίσεων να βαρύνει τον εναγόμενο.

2. Η παράγραφος 1 δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να θεσπίζουν ευνοϊκότερους για τον ενάγοντα κανόνες περί απόδειξης.
3. Η παράγραφος 1 δεν εφαρμόζεται στις ποινικές διαδικασίες.
4. Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίζουν να μην εφαρμόζουν την παράγραφο 1 σε διαδικασίες κατά τις οποίες το δικαστήριο ή άλλη αρμόδια αρχή ερευνά τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης.
5. Οι παράγραφοι 1, 2, 3 και 4 του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται επίσης σε κάθε δικαστική διαδικασία που κινείται σύμφωνα με το άρθρο 7 παράγραφος 2.

Άρθρο 9

Αντίποινα

Τα κράτη μέλη θεσπίζουν στα εθνικά νομικά τους συστήματα τα αναγκαία μέτρα για την προστασία των προσώπων από τυχόν δυσμενή μεταχείριση ή δυσμενή συνέπεια που προκύπτει ως αντίδραση σε καταγγελία ή σε διαδικασίες που αποσκοπούν στην επιβολή της συμμόρφωσης με την αρχή της ίσης μεταχείρισης.

Άρθρο 10

Διάδοση πληροφοριών

Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε οι διατάξεις που θεσπίζονται σύμφωνα με την παρούσα οδηγία, καθώς και οι ήδη ισχύουσες σχετικές διατάξεις, να γνωστοποιούνται στους ενδιαφερομένους με κάθε πρόσφορο μέσο σε ολόκληρο το έδαφός τους.

Άρθρο 11

Διάλογος με τους ενδιαφερομένους

Για την προαγωγή της αρχής της ίσης μεταχείρισης, τα κράτη μέλη ενθαρρύνουν τον διάλογο με τους ενδιαφερομένους φορείς οι οποίοι, σύμφωνα με την εθνική τους νομοθεσία και πρακτική, έχουν έννομο συμφέρον να συμβάλλουν στην καταπολέμηση των διακρίσεων που γίνονται για τους λόγους και στους τομείς που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία.

Άρθρο 12

Φορείς για την προαγωγή της ίσης μεταχείρισης

1. Τα κράτη μέλη ορίζουν φορέα ή φορείς για την προαγωγή της ίσης μεταχείρισης όλων των ατόμων ανεξαρτήτως θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού. Οι φορείς αυτοί μπορεί να αποτελούν τμήμα υπηρεσιών επιφορτισμένων σε εθνικό επίπεδο με την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή τη διαφύλαξη των ατομικών δικαιωμάτων.
2. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι οι αρμοδιότητες των εν λόγω φορέων περιλαμβάνουν τα εξής:
 - α) παροχή ανεξάρτητης συνδρομής στα θύματα διακρίσεων κατά την εξέταση των καταγγελιών τους για διακρίσεις, με την επιφύλαξη του δικαιώματος των θυμάτων και των ενώσεων, οργανώσεων ή άλλων νομικών προσώπων που αναφέρονται στο άρθρο 7 παράγραφος 2,
 - β) διενέργεια ανεξάρτητων ερευνών σχετικά με διακρίσεις και
 - γ) δημοσίευση ανεξάρτητων εκθέσεων και διατύπωση συστάσεων σχετικά με όλα τα ζητήματα που συνδέονται με αυτές τις διακρίσεις.
3. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν επίσης ότι στις αρμοδιότητες του φορέα ή των φορέων που αναφέρονται στην παράγραφο 1 εντάσσονται τόσο οι τομείς που καλύπτονται από την παρούσα οδηγία όσο και οι τομείς που καλύπτονται από την οδηγία 2000/78.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΤΕΛΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρο 13

Συμμόρφωση

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα για να εξασφαλίζουν ότι τηρείται η αρχή της ίσης μεταχείρισης στο πλαίσιο του πεδίου εφαρμογής της παρούσας οδηγίας και ειδικότερα ότι:

- α) καταργείται κάθε νομοθετική, κανονιστική και διοικητική διάταξη που αντιβαίνει στην αρχή της ίσης μεταχείρισης·
- β) κηρύσσονται ή είναι δυνατόν να κηρυχθούν άκυρες ή τροποποιούνται όσες συμβατικές διατάξεις, εσωτερικοί κανονισμοί επιχειρήσεων και καταστατικά κερδοσκοπικών ή μη κερδοσκοπικών ενώσεων αντιβαίνουν στην αρχή της ίσης μεταχείρισης.

Άρθρο 14

Κυρώσεις

Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τους κανόνες όσον αφορά τις κυρώσεις που επιβάλλονται σε περίπτωση παράβασης εθνικών διατάξεων θεσπιζόμενων κατ' εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, και λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για την ουσιαστική εφαρμογή τους. Οι κυρώσεις μπορούν να περιλαμβάνουν την καταβολή αποζημίωσης, η οποία δεν επιτρέπεται να περιορίζεται με εκ των προτέρων καθορισμό ανώτατου ορίου, πρέπει δε να είναι αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές.

Άρθρο 14α

Συνεκτίμηση της διάστασης του φύλου

Σύμφωνα με το άρθρο 8 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα κράτη μέλη λαμβάνουν υπόψη, κατά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, τον στόχο της εξάλειψης των ανισοτήτων καθώς και της προώθησης της ισότητας μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Άρθρο 15

Εφαρμογή

1. Τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για τη συμμόρφωση προς την παρούσα οδηγία έως τις [4 έτη μετά την έκδοση]. Ενημερώνουν αμέσως σχετικά την Επιτροπή, στην οποία διαβιβάζουν το κείμενο των οικείων διατάξεων.

Οι διατάξεις αυτές, όταν θεσπίζονται από τα κράτη μέλη, περιέχουν παραπομπή στην παρούσα οδηγία ή συνοδεύονται από παρόμοια παραπομπή κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Ο τρόπος της παραπομπής αποφασίζεται από τα κράτη μέλη.
2. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι η υποχρέωση διασφάλισης της προσβασιμότητας, όπως ορίζεται στο άρθρο 4, πρέπει να έχει κατοχυρωθεί το αργότερο έως [5 έτη μετά την έκδοση] όσον αφορά νέα κτίρια και νέες εγκαταστάσεις, μεταφορικές υπηρεσίες και υποδομές.
- 2α. Τα κράτη μέλη μπορούν να προβλέπουν ότι η υποχρέωση διασφάλισης της προσβασιμότητας, όπως ορίζεται στο άρθρο 4, πρέπει να έχει κατοχυρωθεί έως [20 έτη μετά την έκδοση] όσον αφορά τα υπάρχοντα κτίρια και τις υπάρχουσες εγκαταστάσεις, μεταφορικές υπηρεσίες και υποδομές. Όταν ένα κράτος μέλος ενεργεί ούτως, διασφαλίζει τη σταδιακή εφαρμογή της εν λόγω υποχρέωσης κατά την περίοδο αυτή.
3. Κάθε κράτος μέλος που επιλέγει να χρησιμοποιήσει την πρόσθετη περίοδο που ορίζεται στην παράγραφο 2α κοινοποιεί στην Επιτροπή, έως την ημερομηνία που ορίζεται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, το σχέδιο δράσης που ορίζει τα βήματα που πρόκειται να γίνουν και το χρονοδιάγραμμα για την εκπλήρωση της σταδιακής εφαρμογής της υποχρέωσης αυτής.
- 3α. Τα κράτη μέλη ενημερώνουν την Επιτροπή, έως την ημερομηνία που αναφέρεται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, σχετικά με τα σχέδιά τους για τη σταδιακή εφαρμογή της υποχρέωσης που προβλέπεται στο άρθρο 4 παράγραφος 7.
4. Τα κράτη μέλη προάγουν τη συλλογή στοιχείων σχετικά με την ίση μεταχείριση και τις διακρίσεις. Τα στοιχεία συλλέγονται σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική και σύμφωνα με το ισχύον ενωσιακό δίκαιο, ιδίως τη νομοθεσία που αφορά την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Άρθρο 16

Έκθεση

1. Τα κράτη μέλη διαβιβάζουν στην Επιτροπή, έως τις [δύο έτη μετά την ημερομηνία που προβλέπεται στο άρθρο 15 παράγραφος 1] και εν συνεχεία ανά πενταετία, όλες τις πληροφορίες που είναι απαραίτητες ώστε η Επιτροπή να συντάξει έκθεση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σχετικά με την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, συμπεριλαμβανομένων των πληροφοριών για την εφαρμογή των σχεδίων που αναφέρονται στο άρθρο 15 παράγραφοι 3 και 3α.
2. Η έκθεση της Επιτροπής λαμβάνει υπόψη, κατά περίπτωση, τις απόψεις των εθνικών φορέων ισότητας και των αρμόδιων ενδιαφερομένων, καθώς και του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Σύμφωνα με την αρχή της συνεκτίμησης της διάστασης του φύλου, η εν λόγω έκθεση αξιολογεί, μεταξύ άλλων, τον αντίκτυπο των λαμβανομένων μέτρων στις γυναίκες και τους άνδρες. Με βάση τις λαμβανόμενες πληροφορίες, η εν λόγω έκθεση περιλαμβάνει, κατά περίπτωση, προτάσεις για την επανεξέταση και την επικαιροποίηση της παρούσας οδηγίας.

Άρθρο 17

Εναρξη ισχύος

Η παρούσα οδηγία αρχίζει να ισχύει την ημέρα της δημοσίευσής της στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Άρθρο 18

Αποδέκτες

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα κράτη μέλη.